

ნინო მუხადგვერდელი*

რთული შემთხვევების გადაწყვეტა და აპერიკული სამართლებრივი რეალიზმი

„ვფიქრობ, ამ სამყაროში დიდებული რამ ის კი არ არის, თუ სად ვართ, რამდენადაც ის, თუ რა მიმართულებით მივდივართ.“¹

I. შესავალი

სამართალს ბუნდოვანება და ორაზროვნება ახასიათებს, რაც წარმოქმნის რთულ შემთხვევებს.² მათი გადაწყვეტის პროცესში მნიშვნელოვანია სამართლის ღირებულებების სწორი შეფასება, თანამედროვე სინამდვილესთან თანხვედრი, ემპირიული კვლევებით მოტივირებული გადაწყვეტილების მიღება. რთული შემთხვევების განხილვისას სამართლებრივი რეალიზმი აფართოებს სამართლის ფორმალურ საზღვრებს და სამართალშემოქმედების გზით ქმნის თანამედროვე სინამდვილეს მორგებულ პრაქტიკას. ნორმებისა და რეგულაციების უკან ყოველთვის ადამიანები დგანან.³ შესაბამისად, სამართალი არ უნდა განიხილებოდეს, როგორც „ჭუმანურობისაგან“ დაცლილი სივრცე, სადაც ღირებულებათა სისტემაში უპირატესობა დაწერილ, პოზიტიურ ნორმებს ენიჭება და არა მათ უკან მდგომი ადამიანების ცხოვრებას.⁴ სამართლის სოციალური კონტროლის მიზნიდან⁵ გამომდინარე ის სწორედ სოციალურ სინამდვილეს უნდა შეესაბამებოდეს.⁶ მართლაც, სამართლებრივი რეალიზმის მეთოდოლოგიით გადაწყვეტილი

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ასისტენტი, დოქტორანტი, n.mukhadgverdeli@sabauni.edu.ge <https://orcid.org/0009-0004-7712-5124>

¹ Holmes O.W. Jr., *The Autocrat of the Breakfast-Table*, Vol. 2114, 1883, 80.

² Schauer F., *Easy Cases*, *Southern California Law Review*, Vol. 58, No. 2, 1985, 415.

³ Pound R., *The Need of Sociological Jurisprudence*, *Green bag*, Vol. 19, 1907, 612.

⁴ გეგენავა დ., კამიუ „უცხო“, სამართალი და მორალი გემოვნებით, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N2, 2018, 59.

⁵ Pound R., *The Lawyer as a Social Engineer*, *Journal of Public Law*, Vol. 3, No. 2, 1954, 292.

⁶ ერლიხი ო., სამართლის სოციოლოგია, ლ. ბრეგვაძის თარგმანი, „სამართლის ჟურნალი“, N2, 2021, 238.

რთული შემთხვევები შეესაბამება იმ ემპირიულ მონაცემებსა და პრაქტიკას, რომელ დროსა და სივრცეშიც ის მოცემულ მომენტში არსებობს.⁷

რთული შემთხვევების გადაწყვეტის პროცესში მოსამართლეს ეძლევა შესაძლებლობა, იხელმძღვანელოს არა მხოლოდ პოზიტიური სამართლით ან უკვე არსებული პრეცედენტების მიზიდულობის ძალით,⁸ არამედ სამართალშემოქმედებით პროცესში გამოიყენოს ადამიანთა ქცევის შემსწავლელი მეცნიერებები.⁹ მართლმსაჯულება იმდენად სიღრმისეულად ეხება ადამიანებს შორის ურთიერთობებს, რომ ლოგიკურად მოითხოვს ფსიქოლოგიის, სოციოლოგიისა თუ ეკონომიკური კვლევების ჩართულობას.¹⁰ ფსიქო-სოციალური ფაქტები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დისკრიმინაციასთან და არასრულწლოვნებთან დაკავშირებული რთული შემთხვევების განხილვის პროცესში.¹¹ ქართულ სამართლებრივ სინამდვილეში აქტიურად დგას არასტანდარტული მიდგომების აუცილებლობა, რაც სასამართლოს არგუმენტაციაში ინტერდისციპლინური მეცნიერებების დასკვნების გამოყენებაში აისახება.¹²

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია რთული შემთხვევების კონცეფციის სამართლებრივი რეალიზმის ფარგლებში მიმოხილვა, სასამართლო პრაქტიკისა და ემპირიული კვლევის საფუძველზე რთული შემთხვევების შეფასების კრიტერიუმების გამოკვეთა. ნაშრომი მიზნად ისახავს ასევე რთული შემთხვევების რეალიზმის მეთოდოლოგიით გადაწყვეტის პროცესში არსებული პრობლემების ანალიზს და მათ შეფასებას, გამონევეებისა და სამართალშემოქმედების პროცესში წარმოქმნილი საკითხების განხილვას.

კვლევა ეყრდნობა შედარებითსამართლებრივ, ანალიტიკურ და ჰერმენევტიკულ მეთოდოლოგიას. აღნიშნული მეთოდების საფუძველზე შესწავლილი იქნება სამართლებრივი რეალიზმისთვის რთული შემთხვევების არსი და მნიშვნელობა. ჰერმენევტიკული კვლევის მეშვეობით გაანალიზდება რთული შემთხვევები სასამართლო პრაქტიკაში, მათი მახასიათებლები და გადაწყვეტის რეალისტური

⁷ აფონასინი ე., დიდიკინი ა., სამართლის ფილოსოფია, თ. სეხნიაშვილის, თ. ზარქუას, თ. მამულაშვილის, ლ. გიორგაძის და ლ. გიორგაძის, თარგმანი, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 67

⁸ Dworkin R., Hard Cases, Harvard Law Review, Vol. 88, No. 6. 1975, 1089.

⁹ Savarese R.J., American Legal Realism, Houston Law Review, Vol. 3, No. 2, 1965, 181.

¹⁰ Pound R., Mechanical Jurisprudence, Columbia Law Review, Vol. 8, No. 8, 1908, 606.

¹¹ იხ., Kentucky v. Stincer, 482 U.S 730 (1987); Brown v. Board of Education of Topeka, 347 U.S. 488 (1954).

¹² იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 25 თებერვლის განჩინება Nას-967-916-2015; თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2021 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილება N3-/6778-20.

მეთოდოლოგია. ნაშრომში ასევე განხილული იქნება ქართული და ამერიკული სასამართლო პრაქტიკა სამართლებრივი რეალიზმის კონტექსტში.

II. რთული შემთხვევის კონცეფცია სამართლებრივი რეალიზმისთვის

კანონი ფორმირდება და შინაარსს იძენს პრაქტიკაში. მისი მოქმედების პერიოდის განმავლობაში იხვეწება და ერგება კონკრეტულ სამართლებრივ და სოციალურ რეალობას.¹³ სამართლებრივი რეალიზმის წარმომადგენლების გამოწვევაა საკუთრივ სამართლის შესწავლა და გაგება¹⁴, „სიბნელისა და სინათლის პენუმბრაში“¹⁵ კანონის დახვეწა და მისი მორგება სოციალურ რეალობასთან. სწორედ ამიტომაც სამართლებრივი რეალიზმის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მახასიათებელი სამართალში წარმოქმნილი კითხვებისა და სიცარიელების გადასაწყვეტად ყველაზე პრაქტიკული გზების მოძიებაა.¹⁶

კანონმდებლობაში არსებული ბუნდოვანი და ორაზროვანი ლინგვისტიკური ფორმულირებები წარმოშობს რთულად გადასაწყვეტ სამართლებრივ დილემებს და შესაბამისად, რთულ შემთხვევებს.¹⁷ მსგავსი დილემების რამდენიმე მახასიათებელი შეიძლება გამოიყოს. შაუერის მოსაზრებით, დილემას ქმნის ერთ სამართლებრივ პრობლემაზე ორი სხვადასხვა პასუხი, რომელსაც ორი განსხვავებული კანონი აწესებს, შესაბამისად, არსებული, მოქმედი კანონმდებლობა ვერ არეგულირებს სამართლებრივ დილემას.¹⁸ სამართლებრივი რეალისტებისთვის რთული შემთხვევის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კრიტერიუმად განისაზღვრება შემთხვევა, როდესაც კანონით გათვალისწინებული რელევანტური ნორმის გამოყენების შედეგად მორალურად, სოციალურად ან პოლიტიკურად რთული გადაწყვეტილება დგება.¹⁹ გარდა ნორმის შეფარდებით გამოწვეული შედეგებისა, რთული შემთხვევად განიხილება გარემოება, როდესაც არსებობს კონფლიქტი

¹³ Holmes O.W. Jr, *The Path of the Law*, Harvard Law Review, Vol. 10, No. 8, 1897, 12.

¹⁴ Schauer F., *Legal Realism Untamed*, Texas Law Review, Vol. 91, No. 4, 2013, 773.

¹⁵ ჭიმიშვილი ი., „პენუმბრის“ მნიშვნელობა სამართალში და მისი შინაარსობრივი ევოლუცია ჰარტამდე, *ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“*, N2, 2018, 23.

¹⁶ აფონასინი ე., დიდიკინი ა., სამართლის ფილოსოფია, თ. სეხნიაშვილის, თ. ზარქუას, თ. მამულაშვილის, ლ. გიორგაძის და ლ. გიორგაძის, თარგმანი, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 67.

¹⁷ Schauer F., *Easy Cases*, Southern California Law Review, Vol. 58, No. 2, 1985, 415.

¹⁸ იქვე, 417.

¹⁹ იქვე.

ლინგვისტიკურად მარტივ შემთხვევასა და ამ შემთხვევის გადასაწყვეტად გამოყენებული ნორმის მიზანს შორის.²⁰

ხშირად კანონი არაა გამჭვირვალე და ორაზროვანია, რა დროსაც მოსამართლე, როგორც სოციალური ინჟინერი,²¹ ვალდებულია განმარტოს ის. სწორედ ნორმათა არასრულყოფილების ან ბუნდოვანების გამო დგება მათი ინტერპრეტაციის, კანონის მნიშვნელობის განსაზღვრის, საჭიროება.²² მოცემული განმარტების კონკრეტულ შემთხვევებთან მისადაგების პროცესს ეწოდება კონსტრუირება.²³

სამართლებრივი რეალიზმის მიხედულობით სამართალი შეესაბამება პრაქტიკას.²⁴ შესაბამისად, რთული შემთხვევების იდენტიფიცირებისათვის არსებითია ემპირიული სინამდვილე, დრო და სივრცე, რომელშიც განსახილველი საკითხი დგება.²⁵ შეიძლება ითქვას, რომ სამართლებრივი რეალიზმისათვის რთული შემთხვევების განმსაზღვრელი, ხშირად, ნორმის ბუნდოვანი ან ორაზროვანი დანაწესია, რომელიც ერთგვარ დილემას წარმოშობს და მოსამართლეს სამართალშემოქმედებისკენ უბიძგებს.²⁶ რთული შემთხვევები შესაძლოა წარმოიქმნას მაშინ, როდესაც კონკრეტული სამართლებრივ სისტემაში არსებული კანონმდებლობის შეფარდებით არ დგება გონივრულობით ნაკარნახევი და სამართლიანი შედეგი.²⁷ რთულ შემთხვევებს სამართლებრივ რეალიზმში განსაზღვრავს ასევე შემთხვევის გადაწყვეტასთან დაკავშირებით გზების სიმრავლე,²⁸ პრეცედენტების შემთხვევაში კი – განსახილველი დავის გადაწყვეტის რამდენიმე გზა, რომელიც ერთმანეთისგან რადიკალურად სხვადასხვა სამართლებრივ შედეგს განსაზღვრავს.²⁹ ერთი შემთხვევის გადასაწყვეტად თანაბარნილად შესაფერისი რამდენიმე კანონის არსებობა ასევე რთული შემთხვევების წარმოშობისა და სამართლის განუსაზღვრელობის საფუძველია.³⁰

²⁰ იქვე, 416.

²¹ Burrus B.R., *American Legal Realism*, *Howard Law Journal*, Vol. 8, No. 1, 1962, 38.

²² იქვე, 113.

²³ იქვე.

²⁴ აფონასინი ე., დიდიკინი ა., სამართლის ფილოსოფია, თ. სეხნიაშვილის, თ. ზარქუას, თ. მამულაშვილის, ლ. გიორგაძის და ლ. გიორგაძის, თარგმანი, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 67.

²⁵ Schauer F., *Legal Realism Untamed*, *Texas Law Review*, Vol. 91, No. 4, 2013, 751.

²⁶ იქვე, 765.

²⁷ Llewellyn K.N., *Remarks on the Theory of Appellate Decisions and the Rules or Canons about How Statutes are to be Constructed*, *Vanderbilt Law Review*, Vol. 3, 1950, 398.

²⁸ Altman A., *Legal Realism, Critical Legal Studies, and Dworkin*, *Philosophy and Public Affairs*, Vol. 15, No. 3. 1986, 209.

²⁹ იქვე.

³⁰ Leiter B., *Legal Indeterminacy*, *Legal Theory*, Vol. 1, No. 4, 1995, 483.

ჰოლმსისთვის როსული, იგივე განუსაზღვრელი შემთხვევები³¹ ცუდ სამართალს აყალიბებს.³² ამ უკანასკნელს აქვს უნარი, ზენოლის ძალით სამართლის ყველაზე მნიშვნელოვანი ან თუნდაც მტკიცედ ჩამოყალიბებული პრინციპები შეცვალოს.³³ განუსაზღვრელი შემთხვევების ინდიკატორი მსგავსი შემთხვევის გადაწყვეტის უკვე არსებული და დამკვიდრებული მოდელისათვის შეუსაბამო შემთხვევაა, ანუ საქმე, რომელიც არ ერგება მსგავს სამართლებრივ სივრცეში უკვე არსებულ გადაწყვეტას.³⁴ სამართალი, ისევე როგორც სამყარო, შეესაბამება იმ მიზეზ-შედეგობრივ წესრიგს, რომელიც ლოგიკურად უკავშირდება ქცევასა და მის შედეგს კონკრეტულ დროსა და სივრცეში.³⁵ ამიტომ, ფართო გაგებით, სამართალი ლოგიკური და პრაქტიკასთან შესაბამისია (ან უნდა იყოს). ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეუძლებელია სამართალს ის მათემატიკური სიზუსტე მოეთხოვებოდეს, რომელიც საშუალებას მისცემდა კანონმდებელს, ყველა შესაძლო შემთხვევა წინასწარ განესაზღვრა. უენდელ ჰოლმსისთვის „სიზუსტე ზოგადად ილუზიაა“³⁶, შესაბამისად, შეუძლებელია სამართლებრივი სისტემებისთვის განსაზღვრულობისა და სიზუსტის მოთხოვნების წაყენება. ამიტომ როსული შემთხვევების სამართლებრივი რეალიზმის ქრილში განხილვისას მნიშვნელოვანია მათი ემპირიულ მონაცემებზე დაყრდნობით განხილვა და მათი ლოგიკური გადაწყვეტა.

კანონებისათვის ერთ-ერთი როსული გამოწვევაა სტაბილურობა, მდგრადი პრეცედენტის შექმნის მიზნით და ამავდროულად, თანამედროვე სინამდვილეს მორგება და განვითარება.³⁷ ლოგიკურად, ცხადია, რომ მოცემული მიზნების მისაღწევად შეუძლებელია იმგვარი კანონმდებლობის შემუშავება, რომელიც კონკრეტული სამართლებრივი სფეროს ყველა შესაძლო შემთხვევას მოერგება და ზუსტად მოაწესრიგებს მათ. მოცემული მიზნის მიღწევა შეუძლებელია კანონით და მით უფრო, კონსტიტუციით. უზენაესი კანონი არ შედგება ზუსტი განსაზღვრებებისგან, მეტიც, ის არის სამართლებრივი უფლებამოსილების წყარო,

³¹ Kellogg F.R., Holmes, Common Law Theory, and Judicial Restraint, The John Marshall Law Review Vol. 36, No. 2, 2003, 465.

³² Northern Securities Co. v. United States, 193 U.S. 197 (1904).

³³ იქვე.

³⁴ Kellogg F.R., Holmes, Common Law Theory, and Judicial Restraint, The John Marshall Law Review, Vol. 36, No. 2, 2003, 465.

³⁵ Holmes O.W., Jr, The Path of the Law, Harvard Law Review, Vol. 10, No. 8, 1897, 8.

³⁶ იქვე.

³⁷ აფონასინი ე., დიდიკინი ა., სამართლის ფილოსოფია, თ. სეხნიაშვილის, თ. ზარქუას, თ. მამულაშვილის, ლ. გიორგაძის და ლ. გიორგაძის თარგმანი, დ. გვეგნავას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 69.

რომლის დანაწესებიც პენუმბრაში იკვეთება.³⁸ მოსამართლე ჰოლმისათვის, კონსტიტუციის „პენუმბრული გაურკვევლობის“ აღიარებით შესაძლებელი ხდება სიზუსტის, როგორც ილუზიის, აღქმა და შესაბამისად, მოსამართლის მიერ საკუთარი გადანყვეტილების უკვე პრაქტიკულ რეალობასთან შესაბამისობაში, ემპირიულ მონაცემებზე დაყრდნობით მიღება. მისი მოსაზრებით, სამართალში არსებული უზუსტობებისთვის გვერდის ავლის ნაცვლად, სჯობს კონკრეტული ხაზის გავლება ურთიერთსაინანააღმდეგო მოსაზრებებსა და შემთხვევებს შორის პენუმბრულ ზონაში³⁹.

პენუმბრას, როგორც კანონის საშუალებას, გასცდეს მისი დანაწესის საზღვრებს კონკრეტული შემთხვევისას სამართლის სუბექტების დასაცავად⁴⁰, ჰოლმის მსგავსად იყენებდა მოსამართლე კარდოზო.⁴¹ მის რამდენიმე გადანყვეტილებაში გადმოცემული მოსაზრებების თანახმად, პენუმბრა ხასიათდება, როგორც კანონმდებლობაში არსებული სივრცე, სადაც გადანყვეტილების მიღების პროცესში მოსამართლე თავისუფალია.⁴² კონსტიტუცია კანონზე მაღლა დგას, კონსტიტუციასთან შესაბამისი კანონი მოსამართლეს მის წინაშე დამდგარი საკითხის გადანყვეტაზე მიუთითებს. თუმცა, არსებობს შემთხვევები, როდესაც მოსამართლემ საკუთარი მსჯელობით უნდა შეავსოს სამართალში არსებული სიცარიელები და ორაზროვნება.⁴³ მოსამართლის მიერ, რთული შემთხვევის, რეალიზმის ფარგლებში, გადანყვეტის ერთ-ერთ გზად განისაზღვრება მოსამართლის მიერ კანონმდებლის მიზნისა და განზრახვის დადგენა. შესაბამისად, გამოიყოფა რთული შემთხვევის ორი მნიშვნელოვანი მახასიათებელი: შემთხვევა, როდესაც გადანყვეტი საკითხი მოცემულ მომენტამდე არ დამდგარა, ან არ არსებობს შემთხვევის მარეგულირებელი კანონმდებლობა.⁴⁴ სამართლებრივი რეალისტები რთულ შემთხვევებს, უმეტესწილად, აკავშირებენ სამართლის სისტე-

³⁸ Henly B., *Penumbra: The Roots of a Legal Metaphor*, *Hastings Constitutional Law Quarterly*, Vol. 15, No. 1, 1987, 86; იხ. *Springer v. Government of the Phil. Islands*, 277 U.S. 189 (1928) (Holmes, J., dissenting).

³⁹ Greely H.T., *A Footnote to "Penumbra" in Griswold V. Connecticut*, *Constitutional Commentary*, Vol. 6, No. 2, 1989, 253

⁴⁰ ქვიციანი ი., „პენუმბრის“ მნიშვნელობა სამართალში და მისი შინაარსობრივი ევოლუცია ჰარტამდე, *ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“*, N2, 2018, 25.

⁴¹ Henly B., *Penumbra: The Roots of a Legal Metaphor*, *Hastings Constitutional Law Quarterly*, Vol. 15, No. 1, 1987, 88.

⁴² იქვე. იხ., *Dayton Power & Light Co. v. Public Utils. Comm'n*, 292 U.S. 290, 309 (1934), *A.L.A. Schechter Poultry Corp. v. United States*, 295 U.S. 495, (1935) (Cardozo, J., concurring), *Helvering v. Davis*, 301 U.S. 619, 640 (1937).

⁴³ Cardozo B. N., *The Nature of the Judicial Process*, Yale University Press, 15.

⁴⁴ იქვე.

მაში არსებული სიცარიელების შევსებასთან, რაც თავისთავად გაიგივებულია მოსამართლის სამართალშემოქმედებით პროცესთან.⁴⁵ შესაბამისად, მოსამართლე სამართალშემოქმედების გზით განმარტავს კანონში არსებულ ბუნდოვან დანაწესებს ან ქმნის ახალ პრეცედენტს. სამართლებრივი რეალიზმის ერთ-ერთი გამორჩეული მოსამართლე კარდოზო მის, და ზოგადად მოსამართლეების, მოვალეობად მიიჩნევს კანონის განმარტებისას კანონმდებლის განზრახვის დადგენას და ამ გზით საკანონმდებლო ნაკლოვანების აღმოფხვრას.⁴⁶ მოსამართლე კარდოზოს მიერ პენუმბრასთან დაკავშირებული განმარტებები ძირითადად თანმხვედრია ჰოლმსისეულ მოსაზრებებთან. კარდოზოს განმარტებიდან გამომდინარე, პენუმბრად განიხილება ის განუსაზღვრელობა, რომელიც მოსამართლეს კანონშემოქმედებითი პროცესისაკენ უბიძგებს.⁴⁷ სახელმწიფოსა და კონგრესს შორის საკანონმდებლო უფლებამოსილების განსაზღვრისას მოსამართლე პენუმბრას, უზუსტობად განმარტავს. მისი მოსაზრებით, კანონმდებლობაში არსებული უზუსტობები განსჯას არაცხად ბუნებას სძენს. მსგავსი უზუსტობები კი მოსამართლეს სამართალშემოქმედებისკენ უბიძგებს,⁴⁸ ხოლო გადაწყვეტილების მიღების პროცესი მოსამართლისათვის პირდაპირკავშირშია შემოქმედებასთან.⁴⁹

სამართალი სოციალური და შესაბამისად დროსა და სივრცეში განვითარებადი მოვლენაა.⁵⁰ უკვე არსებული სასამართლო პრეცედენტები, გარე სამყაროს დინამიკური განვითარებიდან გამომდინარე, ხშირად, მეტისმეტად ზოგადი და მოცემული დროისათვის შეუსაბამოა.⁵¹ სამართლებრივი რეალიზმის ფარგლებში, რა თქმა უნდა, არაა უარყოფილი მოსამართლის მიერ დავის უკვე არსებული კანონმდებლობის ან პრეცედენტის საფუძველზე გადაწყვეტა. პირიქით, ლეგალიზმი სამართლებრივი რეალიზმის განუყოფელი ნაწილია.⁵² თუმცა, ცხადია სამარ-

⁴⁵ იქვე, 16.

⁴⁶ Charles P. L. Jr., *Future Constitutional Opinions of Mr. Justice Cardozo*, *Cornell Law Review*, Vol. 17, No. 4, 1932, 544.

⁴⁷ *Dayton Power & Light Co. v. Public Utils. Comm'n*, 292 U.S. 290, 309 (1934) (Cardozo, J.) 55.

⁴⁸ *A.L.A. Schechter Poultry Corp. v. United States*, 295 U.S. 495, (1935) (Cardozo, J., concurring) 62.

⁴⁹ Coplan K.S., *Legal Realism, Innate Morality, and the Structural Role of the Supreme Court in the U.S. Constitutional Democracy*, *Tulane Law Review*, Vol. 86, No. 1, 2011, 191.

⁵⁰ Pound R., *The Lawyer as a Social Engineer*, *Journal of Public Law*, Vol. 3, No. 2, 1954, 293.

⁵¹ Leiter B., *Legal Realism and Legal Doctrine*, *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 163, No. 7, 2015, 1977.

⁵² Posner R.A., *Realism about Judges*, *Northwestern University Law Review*, Vol. 105, No. 2, 2011, 580.

თლებრივ სისტემებს ცვლის და აყალიბებს არა სამართლის პოზიტივისტური, ხისტი მიდგომა, არამედ რთული შემთხვევების განხილვა და მათი სოციალურ რეალობასთან შესაბამისობაში გადნევა. რთულ შემთხვევებს რეალისტები ხშირად გაურკვეველ საქმეებს (unclear cases) უწოდებენ.⁵³ ეს უკანასკნელი, პოზნერის მიხედულობით ისეთი შემთხვევებია, როდესაც კანონის გამოყენებისას მოცემულ სინამდვილესთან შეუსაბამო შედეგები დგება.⁵⁴ კანონის ბუნდოვანი დანაწესების არსებობისას მოსამართლე მათი განმარტების პროცესში აყალიბებს განსახილველი კანონის შინაარსსა და საზღვრებს.⁵⁵ გაურკვეველი საქმეების და სხვა რთული შემთხვევების წარმომშობ ერთ-ერთ მიზეზად შესაძლოა განიხილებოდეს სამართლის განუსაზღვრელი ბუნება.⁵⁶ სამართლებრივი რეალიზმის ფარგლებში, სამართლის განუსაზღვრელობა განპირობებულია რამდენიმე ძირითადი გარემოებიდან. უპირველეს ყოვლისა, ესაა ერთ სამართლებრივ პრობლემაზე არსებული გადაჭრის რამდენიმე, ერთმანეთს დაპირისპირებული, გზა.⁵⁷ სამართალს განუსაზღვრელ ბუნებას სძენს ასევე ის ბუნდოვანი ტერმინები, რომლებიც უმეტეს შემთხვევაში, სამართალშემოქმედის განმარტების საგანი ხდება.⁵⁸ არანაკლებ მნიშვნელოვანია გამოსაყენებელი კანონის ფარგლებისა და შეფარდების საკითხი, რომელიც მოსამართლეს აძლევს უფლებამოსილებას კანონის გამოყენებისა და მისი სოციალურ რეალობასთან მისადაგების მიზნებიდან განსაზღვროს ამა თუ იმ კანონის ფარგლები და მასშტაბი.⁵⁹ ცხადია, რიჩარდ პოზნერის მიხედულობით რთული შემთხვევების განმარტება ექცევა კანონის ბუნდოვანებისას, მისი განმარტების პროცესების ფარგლებში.⁶⁰ მოსამართლის მიერ კანონის განმარტების პროცესის საჭიროება დგება კანონში მოცემული გაურკვეველი დებულებების არსებობისას. შესაბამისად, ამ დებულებების ინტერპრეტაცია მოიცავს კანონის ენობრივი და კულტურული შესაბამისობის დადგენას კონკრეტულ სოციალურ რეალობასთან შესაბამისობაში.⁶¹ მართლაც, სამართლის სახეცვლილება, მისი განმარტება და რეალობასთან მისადაგება პირ-

⁵³ იქვე.

⁵⁴ იქვე, 579.

⁵⁵ იქვე, 581.

⁵⁶ Wilkins D.B., Legal Realism for Lawyers, Harvard Law Review, Vol. 104, No. 2, 1990, 478.

⁵⁷ Schauer F., Legal Realism Untamed, Texas Law Review, Vol. 91, No. 4, 2013, 751.

⁵⁸ Wilkins D.B., Legal Realism for Lawyers, Harvard Law Review, Vol. 104, No. 2, 1990, 481.

⁵⁹ იქვე.

⁶⁰ Posner R.A., Legal Formalism, Legal Realism, and the Interpretation of Statutes and the Constitution, Case Western Reserve Law Review, Vol. 37. No. 2, 1986, 179.

⁶¹ იქვე, 213.

დაპირკავშირშია „კეთილგონიერებით განვითარებულ გამოცდილებასთან“⁶², რომელიც თავის მხრივ გონივრული ქმედებების მსაზღვრელია.⁶³

III. რთული შემთხვევის შეფასების სტანდარტი სამართლებრივ რეალიზმში

სამართლებრივი რეალიზმის მიდგმებით რთული შემთხვევების შეფასების რამდენიმე მნიშვნელოვანი კრიტერიუმი იკვეთება. უპირველესად, რთული შემთხვევის შეფასებისა და გადაწყვეტის პროცესში მნიშვნელოვანია მოსამართლის მიერ სამართალშემოქმედებით პროცესში სამართლებრივი სისტემის გარეთ არსებული მეცნიერებების გამოყენება. ეს უკანასკნელი არსებითად ცვლის და სრულყოფს რთული შემთხვევების გადაწყვეტის არგუმენტაციას, სწორედ მათი არასტანდარტული ბუნებიდან გამომდინარე.⁶⁴ ფსიქოლოგიური დასკვნები, სოციალური სინამდვილე თუ ეკონომიკური ანალიზი მიმართულია რთული შემთხვევების განხილვისას სამართალში თავისთავად არსებული სიცარიელების შესავსებად.⁶⁵ აღნიშნული სიცარიელები სამართალში მისი განვითარებადი ხასიათიდანაც მომდინარებს. სოციუმის განვითარებით მოტივირებულ სამართლის რეგულირების სფეროში მოქცეულ ახალ ურთიერთობებს ინერციით უნდა მიყვეს სამართალი და ფეხი აუწყოს საზოგადოების განვითარებას.

1. სოციალური სინამდვილე და ინტერდისციპლინური მეცნიერებები

სამართლის განუსაზღვრელობა სამართალშემოქმედებით პროცესს უკავშირდება. შესაბამისად, სამართლებრივი რეალიზმი განუსაზღვრელობას მნიშვნელოვანი განმარტების ფარგლებში აქცევს. მოსამართლის მიერ სამართალშემოქმედებითი პროცესის აუცილებლობა დგება მაშინ, როდესაც გადასაწყვეტი დავის მომწესრიგებელი ნორმები ან პრეცედენტი ურთიერთგამომრიცხავ სამართლებრივ შედეგებს აყენებს.⁶⁶ შესაბამისად, ნორმის სწორი განმარტების

⁶² Pound R., The Lawyer as a Social Engineer, Journal of Public Law, Vol. 3, No. 2, 1954, 297.

⁶³ იქვე.

⁶⁴ Rebell M.A., Judicial Activism and Public Policy, Judges Journal, Vol. 50, No. 1, 2011, 10.

⁶⁵ Schauer F., Legal Realism Untamed, Texas Law Review, Vol. 91, No. 4, 2013, 763.

⁶⁶ Leiter B., Rethinking Legal Realism: Toward a Naturalized Jurisprudence, Texas Law Review, Vol. 76, No. 2, 1997, 273.

შემთხვევაშიც კი, შედეგი სამართლებრივად გაუმართლებელია.⁶⁷ რთული შემთხვევების შეფასების სტანდარტს სასამართლო სამართლშემოქმედებით პროცესში აყალიბებს. მოსამართლე უორენის მიხედულებით სასამართლომ უნდა გამოიყენოს და პრაქტიკაში გააცოცხლოს, ძირითადი უფლებებით დაცული სამართლებრივი ღირებულებები.⁶⁸ კანონის სახელმწიფოზე მაღლა დაყენების მნიშვნელოვანი გამოძახილი იყო „ბრაუნი ტოპეკას საგანმანათლებლო საბჭოს წინააღმდეგ“.⁶⁹ სასამართლოს მიერ სკოლებში რასობრივი სეგრეგაციის გაუქმებით სასამართლომ საფუძვლიანად შეცვალა დამკვიდრებული პრაქტიკა და სოციალურ სინამდვილესთან შესაბამისი, არა მხოლოდ სამართლებრივ, არამედ ფსიქოლოგიურ კვლევებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილება მიიღო.⁷⁰ ამ შემთხვევაში, რთული შემთხვევის შეფასების სტანდარტად შესაძლოა განისაზღვროს სოციალური სინამდვილე და ფსიქო-სოციალური მნიშვნელობის ფაქტები, რომელმაც გაამყარა და შესაბამისი საფუძველი შეუქმნა მოსამართლეს კანონით განმტკიცებული უმართლობა და „განცალკევებული მაგრამ თანაბარი“ დოქტრინა შეეცვალა ახალი გადაწყვეტილებით.⁷¹

სამართალშემოქმედების კონტექსტში მნიშვნელოვან მიდგომებს ავითარებს მოსამართლე კარდოზო. მისთვის სამართალი კონკრეტული საზოგადოების მოთხოვნების გამოძახილის შესაბამის, სრულად შემოქმედებითი პროცესს უკავშირდება.⁷² შესაძლოა სამართალი არ იცვლებოდეს ფორმით, მაგრამ მნიშვნელოვანია გარდაისახოს და სინამდვილეს მოერგოს ახალი განმარტებებით.⁷³ მის სამოსამართლო კარიერაში ერთ-ერთი გამორჩეული საქმე, რომელიც მესამე პირების პასუხისმგებლობას ეხებოდა⁷⁴ იყო ყველაზე „მშვიდი რევოლუციური მანიფესტი“⁷⁵. მოცემული პრეცედენტი არის ერთ-ერთი საუკეთესო მაგალითი იმისა, თუ როგორ იცვლება სამართლებრივი დოქტრინა საზოგადოების განვითარების პარალელურად, დროთა განმავლობაში. ყველაზე მტკიცე და პრაქტიკაში

⁶⁷ იქვე, 274.

⁶⁸ White G.E., Earl Warren as Jurist, *Virginia Law Review*, Vol. 67, No. 3, 1981, 471.

⁶⁹ *Brown v. Board of Education of Topeka*, 347 U.S. 483 (1954).

⁷⁰ გაგოშიძე მ., მუხადგვერდელი ნ., ბრაუნი ტოპეკას საგანმანათლებლო საბჭოს წინააღმდეგ, რთული შემთხვევები სასამართლო პრაქტიკაში, ტ. II, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2022, 23.

⁷¹ იქვე, 25.

⁷² Stone H.F., Mr. Justice Cardozo, *Columbia Law Review*, Vol. 39, No. 1, 1939, 2.

⁷³ Cardozo B.N., *The Nature of the Judicial Process*, Yale University Press, 1921, 101.

⁷⁴ *MacPherson v. Buick Motor Co.*, 217 N.Y. 382 (1916), 1132.

⁷⁵ Ursin E., Holmes, Cardozo, and the Legal Realists: Early Incarnations of Legal Pragmatism and Enterprise Liability, *San Diego Law Review*, Vol. 50, No. 3, 2013, 568.

დამკვიდრებული პრეცედენტებიც კი უძლურია პრაქტიკული გამოყენებისას მათი საზოგადოების დინამიკასთან შეუთავსებლობის წინაშე.⁷⁶ სამართლებრივი რეალისტებისათვის, სამართალი გონივრული ქმედებით ნაკარნახევი გამოცდილებაა.⁷⁷ ვინაიდან, სამართლებრივი რეალიზმი თავად სოციალური სინამდვილის გამოძახილი და იურისტების რეაქცია იყო სოციალურ ცვლილებებზე,⁷⁸ შესაბამისად, რეალიზმის კონტექსტში განხილული რთული შემთხვევების შეფასების ერთ-ერთი მთავარი საზღვრული სწორედ სოციალურად შესაბამისი და გონივრულობით ნაკარნახევი გადაწყვეტილების ჩამოყალიბებაა. დაუშვებელია სამართალშემოქმედებითი პროცესი არა სოციალური ცვლილებების გამოძახილი, არამედ წარსული გადაწყვეტილებებით ნაკარნახევი პროცესი იყოს.⁷⁹ ქართულ სასამართლო გადაწყვეტილებებში სოციალური სინამდვილის ფაქტებისა და ფსიქოლოგთა დასკვნების რაოდენობა ეტაპობრივად მატულობს. ბავშვთა უფლებების კონტექსტში მნიშვნელოვანი განმარტებები კეთდება არასრულწლოვნების ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე გარემო-პირობების ზეგავლენასთან დაკავშირებით.⁸⁰ ასევე ბავშვისა და მშობლის დაშორებით გამოწვეულ ფსიქოლოგიურ ტრავმებთან მიმართებით.⁸¹ სამართლის სისტემის გარე მეცნიერებების პრაქტიკული გამოყენება და რთულ შემთხვევებს მორგება თავისთავად, ამყარებს სასამართლოს არგუმენტაციას და მეტად არგუმენტირებულს ხდის.

სამართალი, სისტემურობიდან გამომდინარე, შესაძლოა მეტად კონცენტრირებული იყოს შიდა წესრიგზე, ნაკლებ მნიშვნელობას ანიჭებდეს და გარკვეულწილად, არ სურდეს სხვა მეცნიერებების გამოყენება სამართალშეფარდების პროცესში. შედეგად ცხადია, ნაკლები ყურადღება დაეთმობა მის სინამდვილესთან შესაბამისობას.⁸² ამ მხრივ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სასამართლო, რომელსაც უნდა ესმოდეს საზოგადოების მაჯისცემა⁸³, რომელიც მას უკარნა-

⁷⁶ იქვე.

⁷⁷ Gardner J.A., *The Sociological Jurisprudence of Roscoe Pound (Part 1)*, *Villanova Law Review*, Vol. 7, No 1, 1961, 11.

⁷⁸ Horvath B., *Between Legal Realism and Idealism*, *Northwestern University Law Review*, Vol. 48, No. 6, 1953-1954, 693.

⁷⁹ Dagan H., *Normative Jurisprudence and Legal Realism*, *University of Toronto Law Journal*, Vol. 63, No. 3, 2014, 446.

⁸⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 25 თებერვლის განჩინება Nას-967-916-2015.

⁸¹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2021 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილება N3-/6778-20.

⁸² Cox A., *Chief Justice Earl Warren*, *Harvard Law Review*, Vol. 83, No. 1, 1969, 2.

⁸³ იქვე, 1.

ნებს და უბიძგებს საზოგადოების მისწრაფებებისა და სინამდვილის ამსახველი სასამართლო გადაწყვეტილებების შექმნისაკენ.⁸⁴ სამართალი სოციალური მოვლენაა და შესაბამისად უნდა ერგებოდეს მის მიერ მოწესრიგებული სოციუმის სინამდვილეს.⁸⁵ სამართლებრივი რეალიზმი განსაზღვრავს სამართლის ცვალებად და ემპირიულ მონაცემებზე აგებულ ბუნებას. დაუშვებელია კანონის სიტყვასიტყვით გამოყენება, როდესაც ერთ შემთხვევასთან დაკავშირებით რამდენიმე სამართლებრივი შედეგი მიიღება.⁸⁶ შესაბამისად, სამართალი დაკავშირებულია დროში განვითარებასთან და თანამედროვე სინამდვილეს მორგებასთან, ის არის არა აღმოჩენა, არამედ შექმნის პროცესი.⁸⁷ გადაწყვეტილების სამართლიანობის მიზნებიდან გამომდინარე, სწორედ ამ შექმნის პროცესში იკვეთება ფსიქოლოგიური თუ სოციალური კვლევების აუცილებლობა. ქართულ სამართლებრივ სინამდვილეში ცხადად ჩანს მართლმსაჯულების პროცესში, მისი დახვეწის მიზნით, სხვადასხვა ფსიქო-სოციალური კვლევების პრაქტიკული გამოყენების შემთხვევები. ბავშვთა უფლებებთან დაკავშირებულ რთულ შემთხვევებში სასამართლო აქტიურად მიმართავს ფსიქოლოგების დასკვნებს და ხშირ შემთხვევაში აფუძნებს კიდევ მათზე გადაწყვეტილებას.⁸⁸ სწორედ ამ მიზანს ემსახურება სამართალში სხვა მეცნიერებების გამოყენება, რაც თავისთავად ამყარებს მოსამართლის არგუმენტაციას და თავიდან აცილებს იმ საშიში გადაწყვეტილების მიღების რისკებს, რომლის საფრთხეც შემთხვევის არასრული გამოკვლევის შედეგად დგება⁸⁹.

სამართალში ფსიქოლოგიური კვლევები არა მხოლოდ რთული შემთხვევების არგუმენტაციის ნაწილია არამედ მოსამართლის გონებრივ პროცესებთან მიმართებითაც მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. სამართალშემოქმედებით პროცესში, რთული შემთხვევების აღქმისა და გადაწყვეტისას გამოიკვეთა მოსამართლის მიერ შინაგანი რწმენის საფუძველზე ჩამოყალიბებული ინტუიციით გადაწყვეტილების მიღების საკითხი⁹⁰ და სამართალშემოქმედებით პროცესში მისი

⁸⁴ იქვე, 3.

⁸⁵ აფონასინი ე., დიდიკინი ა., სამართლის ფილოსოფია, თ. სენიაშვილის, თ. ზარქუას, თ. მამულაშვილის, ლ. გიორგაძის და ლ. გიორგაძის, თარგმანი, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 67.

⁸⁶ Coplan K.S., *Legal Realism, Innate Morality, and Structural Role of the Supreme Court in the U.S. Constitutional Democracy*, Pace Law Faculty Publications, 2011, 190.

⁸⁷ იქვე, 191.

⁸⁸ იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 25 თებერვლის განჩინება Nას-967-916-2015, თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2021 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილება N3-/6778-20.

⁸⁹ Pound R., *Mechanical Jurisprudence*, *Columbia Law Review*, Vol. 8, No. 8, 1908, 605.

⁹⁰ Coplan K.S., *Legal Realism, Innate Morality, and Structural Role of the Supreme Court in the U.S. Constitutional Democracy*, Pace Law Faculty Publications, 2011, 182.

როლის მტკიცება.⁹¹ ამ მხრივ მნიშვნელოვანია ჰათჩენსონის მიერ რთული შემთხვევების გადაწყვეტასთან დაკავშირებული გონებრივი პროცესის აღწერა.⁹² რთული შემთხვევის გადაწყვეტა ფაქტობრივი გარემოების დეტალურად განხილვის შემდეგ მოსამართლის გონებრივი პროცესების საფუძველზე გაელვებასავით აკავშირებდა პრობლემასა და მის გადაწყვეტას.⁹³ მოსამართლის ინტუიცი-აში მოიაზრებოდა ის სოციალური და სამართლებრივი ფაქტორები, რომლებიც მოსამართლეს, როგორც პროფესიულად განსხვავებული უნარ-ჩვევების მქონე ადამიანს, უყალიბებდა შინაგან რწმენას და გონებრივ ფონს, რომელიც შემდეგ დავის გადაწყვეტაში ეხმარებოდა.⁹⁴ რთული შემთხვევების სირთულეც ხომ მის არასტანდარტულ ბუნებაში მდგომარეობს და მოსამართლის გონებაში მიმდინარე მენტალური პროცესების კვლევა ნათელს ფენს მოსამართლის როლს მათი გადაწყვეტის პროცესში.

რთული, იგივე გარკვეულწილად უნიკალური შემთხვევების შეფასების სტანდარტის განსაზღვრისას რეალიზმში მნიშვნელოვანია შემთხვევის გადაწყვეტით მიღებული შედეგი. მოსამართლეების მიერ რთული შემთხვევების, დამკვიდრებული პრეცედენტის ან კანონის საფუძველზე გადაწყვეტა სამართალშემოქმედების შიშის მოტივით კანონის საფუძველზე განმტკიცებული უსამართლობის ტოლფასია.⁹⁵ რთული შემთხვევის განხილვისას გადამწყვეტია მოსამართლის მიერ სწორი გადაწყვეტილების მიღება, რომელიც უკვე არსებულ პრაქტიკასთან შესაბამისი და ამავედროულად, სამართლიანიც იქნება.

2. სამართლის დროსა და სივრცეში განვითარება

რთული შემთხვევის შეფასების სტანდარტად შესაძლოა განიხილებოდეს სადავო საკითხისადმი ახლებური მიდგომა. სამართალი უნდა ერგებოდეს საზოგადოების განვითარებას.⁹⁶ ამიტომ, მიზანშეწონილია რთული შემთხვევის თანამედროვე სინამდვილესთან შესაბამისობაში განხილვა და კონკრეტულ მომენტში

⁹¹ იქვე.

⁹² Zygumnt T.J.G., An Intuitive Approach to Hard Cases, *Utrecht Law Review*, Vol. 16, No. 1, 2020, 29.

⁹³ Hutchenson H. J., Judgement Intuitive the Function of the Hunch in Judicial Decision, Vol. 14, No. 3, 1929, 278.

⁹⁴ Leiter B., Legal Realism and Legal Doctrine, *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 163, No. 7, 2015, 1979, იხ. ციტირება: Cohen S. F., Transcendental nonsense and the Functional Approach, *Columbia Law Review*, Vol. 35, No. 6, 1935, 843.

⁹⁵ Frank J., *Law and the Modern Mind*, New York, 1930, 154.

⁹⁶ Pound R., The Need of Sociological Jurisprudence, *Green Bag*, Vol. 19, 1907, 612.

არსებულ საზოგადოებრივ სინამდვილეს მორგება.⁹⁷ სამართლისა და საზოგადოების ერთმანეთის პარალელურად განვითარების შედეგად, შესაბამისი სოციალური გარემოს გათვალისწინებით მიღებული გადაწყვეტილებები ყოველთვის იქნება სამართლებრივად გამართლებული.⁹⁸ ამ მოცემულობის გარეშე ხშირად პრეცედენტის ან ძველი, კარგად დამკვიდრებული ნორმების შეფარდების საფუძველზე უცნაური და თანამედროვე სინამდვილესთან შეუთავსებელი შედეგი დგება.⁹⁹ რთული შემთხვევების შეფასების სტანდარტად შესაძლოა სწორედ მისი ინოვაციური ბუნება განისაზღვროს ვინაიდან თანამედროვე გონებას მორგებული სამართალი აყალიბებს სამართლიან გადაწყვეტილებებსა და სისტემას.¹⁰⁰

სამართლებრივი რეალიზმის წარმოდგენა სამართალსა და რთულ შემთხვევებზე განპირობებულია სამართლის განუსაზღვრელი ბუნებით,¹⁰¹ რაც უშუალოდ კავშირშია შემთხვევის ან საქმის გარემოებების ბუნდოვანებით გამომწვეულ რთულ შემთხვევებთან.¹⁰² ვინაიდან სამართალი სოციალური მოვლენაა,¹⁰³ იგი მუდმივად განვითარებადი და საზოგადოებრივი ევოლუციის ნაწილი უნდა იყოს. კონკრეტულ სოციალურ სინამდვილესთან თანხვედრის მიზნიდან გამომდინარე, საჭიროა სამართლის მუდმივად გადახედვა და მასში გარკვეული ცვლილებების შეტანა.¹⁰⁴ რთული შემთხვევების შეფასებისათვის სამართალი არ უნდა აღიქმებოდეს, როგორც რალაც მიუწვდომელი, რომლის შეცვლა და დამკვიდრებული დანაწესებიდან გადახვევა დაუშვებელია.¹⁰⁵ სამართალი იმდენადვე პრაქტიკულია, რამდენადაც მიესადაგება რეალურ, ცხოვრებისეულ მოვლენებს. შესაბამისად, დავის გადაწყვეტის პროცესში სამართლისა და საზოგადოების ურთიერთმიმართება უნდა იყოს გათვალისწინებული.¹⁰⁶ რთული შემთხვევის შეფასების სტანდარტად შესაძლოა განისაზღვროს მათი დროში განვითარების ხარჯზე სოციალურ სინამდვილეს მისადაგება.

⁹⁷ Dagan H., *The Real Legacy of American Legal Realism*, *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 38, No. 1, 2018, 1236.

⁹⁸ იქვე, 1239.

⁹⁹ Cardozo B.N., *Growth of the Law*, Yale University Press, 1924, 65.

¹⁰⁰ Beatty A.S., *On Legal Realism-Some Basic Ideas of Jerome Frank*, *Alabama Law Review*, Vol. 11, No. 2, 1959, 247.

¹⁰¹ Schauer F., *Legal Realism Untamed*, *Texas Law Review*, Vol. 91, No. 4, 2013, 756.

¹⁰² იქვე, 757.

¹⁰³ Pound R., *The Lawyer as a Social Engineer*, *Journal of Public Law*, Vol. 3, No. 2, 1954, 293.

¹⁰⁴ Llewellyn K.N., *Some Realism about Realism – Responding to Dean Pound*, *Harvard Law Review*, Vol. 44, No. 8, 1931, 1236.

¹⁰⁵ Pound R., *The Need of a Social Jurisprudence*, *Green Bag*, Vol. 19, 1907, 610.

¹⁰⁶ იქვე, 611.

რთული შემთხვევების შეფასების სტანდარტის ჩამოყალიბების პროცესში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მოსამართლის მიერ საქმის გადაწყვეტისას გამოყენებული არგუმენტაცია. პოზიტიურსამართლებრივი მეთოდოლოგიით რთულია სამართლის მთლიანობაში აღქმა და მასში წარმოქმნილი პრობლემების შეფასება. სამართლის მუდმივად განვითარებადი ბუნებიდან გამომდინარე,¹⁰⁷ ის საჭიროებს მეცნიერულ მიდგომასა და სწორად შეფასებისათვის შორიდან დაკვირვებას.¹⁰⁸ სამართლებრივ სინამდვილეში მუდმივადაა სასამართლო დოქტრინებისა და პრეცედენტული პრაქტიკის სტატიკურობის საფრთხე. ამიტომაც მოსამართლეთა მთავარი დანიშნულება ამ საფრთხის თავიდან აცილება და სასამართლო პრაქტიკის თანამედროვე სინამდვილესთან შესაბამისობაში მოყვანაა.¹⁰⁹ ვინაიდან რეალური სამართალი იქმნება სასამართლო დარბაზში¹¹⁰, მნიშვნელოვანია მოსამართლეების მიერ რთული შემთხვევების სწორი შეფასება. მოსამართლე არა მარტო უფლებამოსილი, არამედ ვალდებულიცაა, შეავსოს ის განუსაზღვრელობა და სიცარიელები, რომლებიც სამართლებრივი რეალიზმის გადმოსახედიდან სამართალში თავისთავად არსებობს.¹¹¹ მსგავსი სამართალშემოქმედებით მოსამართლეები აყალიბებენ რთული შემთხვევების მახასიათებლებსა და შეფასების სტანდარტს. სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით მოსამართლე უნდა გასცდეს, სამართალში დაწერილ ნორმებს¹¹². რთული შემთხვევების შეფასების სტანდარტად განისაზღვრება არაზუსტი და უსამართლო კანონები¹¹³, რომელთა შეფარდების პროცესში მარტივია უსამართლო გადაწყვეტილების მიღება. სამართლისთვის მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ კანონებისა და პრეცედენტების ლინგვისტიკური ან ფორმალური მხარე, არამედ შინაარსი, რომელიც რეალურად კანონს აცოცხლებს.¹¹⁴ საჭიროა სადავო ნორმა ან საკანონმდებლო დანაწესი განიმარტოს სოციალური სინამდვილის შესაბამისად. იარაღის ტარების უფლება, რომელიც მოქალაქეებს ამერიკის სახელმწიფოს ფორმირების ეტაპზე თავდაცვის მიზნით ჰქონდათ, სასამართლომ მოარგო თანამედროვე სი-

¹⁰⁷ Pound R., *The Lawyer as a Social Engineer*, *Journal of Public Law*, Vol. 3, No. 2, 1954, 293.

¹⁰⁸ Kennedy W.B., *A Review of Legal Realism*, *Fordham Law Review*, Vol. 9, No. 3, 1940, 364.

¹⁰⁹ Leiter B., *Legal Realism and Legal Doctrine*, *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 163, No. 7, 2015, 1978.

¹¹⁰ Tamanaha B.Z., *Understanding Legal Realism*, *Texas Law Review*, Vol. 87, No. 4, 2009, 750.

¹¹¹ Schauer F., *Legal Realism Untamed*, *Texas Law Review*, Vol. 91, No. 4, 2013, 763.

¹¹² Llewellyn K.N., *Jurisprudence Realism in Theory and Practice*, New York, 2008, 132

¹¹³ იქვე.

¹¹⁴ იქვე.

ნამდვილეს და კონსტიტუციის განმარტებით უსაფრთხოების მიზნებიდან გამომდინარე დაადგინა იარაღის სახლში შენახვის უფლება.¹¹⁵ სწორედ მსგავსი განმარტებებით, სამართალშემოქმედების გზით ყალიბდება სამართლიანი გადაწყვეტილებები და საბოლოოდ მთლიანი სისტემა.

IV. სამართლებრივი რეალიზმის მეთოდოლოგიით რთული შემთხვევის გადაწყვეტის გამოწვევები

1. რთული შემთხვევების თანამედროვე სინამდვილესთან შესაბამისობაში გადაწყვეტა

სამართლებრივი რეალიზმისათვის, მისი განვითარების საწყის ეტაპზე, მთავარ გამოწვევად იქცა სამართალში მყარად ფესვგადგმული განზოგადებული და აბსტრაქტული დოქტრინების ალტერნატიული მიდგომების ჩამოყალიბება.¹¹⁶ სამართლის სრულყოფისაკენ სწრაფვის ერთადერთი გზა განვითარება და პრაქტიკასთან შესაბამისობაა¹¹⁷. პრაქტიკულად შეუძლებელია სამართალს თანამედროვე სინამდვილის სიახლეების უგულვებელყოფის ფონზე ეფექტიანობის ობიექტური პრეტენზია ჰქონდეს.¹¹⁸ სამართალში ყოველთვის იარსებებს ცუდი პრეცედენტები და კანონები, ამიტომაც რთული შემთხვევების გადაწყვეტის რეალისტური მიდგომები თანამედროვე სინამდვილის გათვალისწინებით ქმნის ნინამორბედისაგან განსხვავებულ და რაც მთავარია, გაუმჯობესებულ პრეცედენტებს.¹¹⁹ სამართალშემოქმედებით პროცესში კანონმდებლობა მუსიკაა, რომლის მრავალგვარად შესრულების შესაძლებლობა ეძლევა სასამართლოს. სამართლის განვითარებისათვის აუცილებელია ამ მუსიკის შესრულების გზების ცვლა, რთული შემთხვევების საუკეთესო და სამართლიანი გადაწყვეტის საშუალებების ძიებაში.¹²⁰

¹¹⁵ District of Columbia v. Heller, 554 U.S 570 (2008).

¹¹⁶ Leiter B., Legal Realism and Legal Doctrine, University of Pennsylvania Law Review, Vol. 163, No. 7, 2015, 1977.

¹¹⁷ აფონასინი ე., დიდიკინი ა., სამართლის ფილოსოფია, თ. სეხნიაშვილის, თ. ზარქუას, თ. მამულაშვილის, ლ. გიორგაძის და ლ. გიორგაძის თარგმანი, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 69.

¹¹⁸ Pound R., Mechanical Jurisprudence, Columbia Law Review, Vol. 8, No. 8, 1908, 605.

¹¹⁹ Llewellyn K.N., Remarks on the Theory of Appellate Decisions and the Rules or Canons about How Statutes are to be Constructed, Vanderbilt Law Review, Vol. 3, No. 3, 1950, 399.

¹²⁰ Frank J., Words and Music: Some Remarks on Statutory Interpretation, Columbia Law Review, Vol. 47, No. 8, 1947, 1259.

სამართალი დროში განვითარების, სოციუმის ინტერესებისა და მოთხოვნების გათვალისწინების გარეშე სტატიკური და სიახლეს მოკლებული იქნებოდა.¹²¹ პრეცედენტებთან დაკავშირებით მუდმივად დგას მათი შეცვლის აუცილებლობა. რეალისტური მიდგომების მნიშვნელოვანი გამოწვევაა წარსული გადაწყვეტილებების მომავალში უპირობოდ გადამღერების ვალდებულებისგან სამართლის სისტემის გათავისუფლება და სამართალშემოქმედებით პროცესში მოსამართლისათვის ფართო უფლებამოსილების მინიჭება. თანამედროვე სინამდვილესთან თანმხვედრი¹²² ახალი მიდგომების შემუშავება¹²³ გახდა მოსამართლე უორენის თავმჯდომარეობის პერიოდში ამერიკის უმაღლესი სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების საფუძველი.¹²⁴ სკოლებში რასობრივი სეგრეგაციის გაუქმება, საზოგადოებაში არაერთგვაროვანი დამოკიდებულების მიუხედავად, მნიშვნელოვანი სამართლებრივი და სოციალური ცვლილებების დასაწყისი გახდა.¹²⁵ მოსამართლე უორენის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების მთავარი ამოსავალი წერტილი იყო სამართლიანობა და ნათლად იკვეთებოდა ადამიანის, როგორც სამართლის მთავარი ღირებულების ელემენტი. სამართალი იმდენად სიღრმისეულად ეხება ადამიანთა შორის ურთიერთობებს, რომ შეუძლებელია მხოლოდ და მხოლოდ ძველი ინსტიტუტების იდეალიზებით განვითარება.¹²⁶ მოცემული საქმის განხილვაც მარტივი იქნებოდა დამკვიდრებული პრაქტიკის შესაბამისად. თუმცა „უორენის სასამართლოს“ გამორჩეული მიდგომა სწორედ სამართლის ღირებულებების საფუძველზე მიღებული გადაწყვეტილებები იყო. ადამიანური ღირებულებებისგან დაცლილი სამართლის სისტემა, რომელიც მხოლოდ კარგად ნაცნობი და დროთა განმავლობაში დამკვიდრებული დოქტრინებით ხელმძღვანელობს, ვერასოდეს ჩამოაყალიბებს სამართლიან მართლწესრიგს.¹²⁷ ამ მიზეზით გახდა სასამართლო სისტემისათვის მნიშვნელოვანი აშშ-ის კონსტიტუციის მეორე შესწორების განმარტებით მიღებული გადაწყვეტილება, რომელიც სასჯელის სახედ ამერიკის მოქალაქისათვის მოქალაქეობის ჩამორთმევას დაუშვებლად მიიჩნევდა.¹²⁸ სასა-

¹²¹ Pound R., *The Need of Sociological Jurisprudence*, Green bag, Vol. 19, 1907, 611.

¹²² იქვე, 612.

¹²³ Altman A., *Legal Realism, Critical Legal studies, and Dworkin*, Philosophy and Public Affairs, Vol. 15, No. 3. 1986, 209.

¹²⁴ იხ., *Brown v. Board of Education of Topeka*, 347 U.S. 483 (1954); *Trop v. Dulles*, 356 U.S. 86 (1958).

¹²⁵ *Brown v. Board of Education of Topeka*, 347 U.S. 483 (1954).

¹²⁶ Pound R., *Mechanical Jurisprudence*, *Columbia Law Review*, Vol. 8, No. 8, 1908, 606.

¹²⁷ Pound R. *The Need of Sociological Jurisprudence*, Green bag, Vol. 19, 1907, 612.

¹²⁸ *Trop v. Dulles*, 356 U.S. 86 (1958).

მართლომ განმარტა, რომ მერვე შესწორებაში მითითებული „სასტიკი და უჩვეულ“ სასჯელის შინაარსი უნდა შესაბამებოდეს თანამედროვე საზოგადოების განვითარებად სტანდარტებს.¹²⁹ რთული შემთხვევების სამართლებრივი რეალიზმის მეთოდოლოგიით გადაწყვეტა და ამ შემთხვევაში, მოსამართლე უორენის გადაწყვეტილებები ყოველთვის გამოიწვევს აზრთა სხვადასხვაობას.¹³⁰ თუმცა სამართალშემოქმედებისადმი სკეპტიკური მიდგომების მიუხედავად, უორენის სასამართლო რთული შემთხვევებით განპირობებული სიცარიელის ემპირიულ, პრაქტიკასთან შესაბამისი სამოსამართლო აქტივიზმის გზით შევსების¹³¹ ერთ-ერთი საუკეთესო მაგალითია.

რთული შემთხვევების გადაწყვეტისას აქტიურად განიხილებოდა ლინგვისტიკური ფორმულირებების მნიშვნელობა და მათი ინტერპრეტაცია. დანაწესების რთული, ბუნდოვანი ან არაზუსტი ბუნება განაპირობებს მათი სწორი ენობრივი ინტერპრეტაციის აუცილებლობას.¹³² ეს უკანასკნელი მჭიდრო კავშირშია საზოგადოებასთან, რომელიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ნორმათა ინტერპრეტაციაში. თუმცა ეს აპრიორი იმის მანიშნებელი არაა, რომ კონტექსტი აყალიბებს ნორმებს. ამის ნათელი მაგალითი აშშ-ის უმაღლესი სასამართლოს გადაწყვეტილებაა, რომლის საფუძველზეც მოქალაქეებს მიეცათ იარაღის თავდაცვის მიზნით, დაშლილ მდგომარეობაში შენახვის უფლება. სწორედ კონსტიტუციის მეორე შესწორებაში მითითებული ტერმინისა და მის კონტექსტურ შინაარსზე აპელირებით მიიღო სასამართლომ გადაწყვეტილება, რომელიც მოერგო თანამედროვე სინამდვილეს.¹³³ რთული შემთხვევების გადაწყვეტისას ნორმის ფორმირებისას არსებული კონტექსტი და თანამედროვე სინამდვილის ანალიზი მოსამართლეს ეხმარება ბუნდოვანი და ორაზროვანი დებულების განმარტებაში.¹³⁴ სწორედ მათი ურთიერთდაპირისპირებისა და ნორმის გონივრული ინტერპრეტაციის საფუძველზეა შესაძლებელი თანამედროვეობას მორგებული გადაწყვეტილების მიღება.

¹²⁹ იქვე, 101.

¹³⁰ Cox A., Chief Justice Earl Warren, *Harvard Law Review*, Vol. 83, No. 1, 1969, 2.

¹³¹ Rumble E. W. Jr., *Legal Realism, Sociological Jurisprudence and Mr. Justice Holmes*, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 26, No. 4, 1965, 549.

¹³² Schauer F., *Easy Cases*, *Southern California Law Review*, Vol. 58, No. 2, 1985 419.

¹³³ *District of Columbia v. Heller*, 554 U.S 570 (2008).

¹³⁴ Schauer F., *Easy Cases*, *Southern California Law Review*, Vol. 58, No. 2, 1985, 420.

2. ემპირიული მონაცემების ანალიზი სამართალშემოქმედებით პროცესში

სამართლებრივი რეალიზმისთვის ბუნდოვანი და ორაზროვანი დანაწესები ქმნიან რთულ შემთხვევებს.¹³⁵ შესაბამისად, მათი გადაწყვეტისას მნიშვნელოვანია სამართლის განუსაზღვრელი ბუნების მტკიცება.¹³⁶ პოზიტიურსამართლებრივი მიდგომების დომინირებამ და სამართლისა და საზოგადოების განვითარების საჭიროებამ მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრა განსხვავებული მიდგომების აუცილებლობა.¹³⁷ სამართალი იქმნება და ფორმირდება სასამართლო პროცესზე¹³⁸, ამიტომ სამართლებრივი რეალიზმისთვის სამართალშემოქმედება ერთადერთი სწორი გზაა რთული შემთხვევების გადაწყვეტისას.¹³⁹ სამართალს არ ახასიათებს საკრალური ბუნება, ის უნდა იყოს ცვალებადი და თანამედროვე სინამდვილეს მორგებული. განვითარებად სოციუმში წარმოქმნილი რთული შემთხვევების გადაწყვეტა ფაქტობრივად შეუძლებელია წარსულში დამკვიდრებული დოქტრინების საფუძველზე.¹⁴⁰ რთული შემთხვევების განხილვის პროცესში, სამართლიანი გადაწყვეტილებების ჩამოყალიბების მიზნით, სამართალი დინამიკური და საზოგადოების განვითარების შესაბამისი უნდა იყოს.¹⁴¹ რეალურად, შეუძლებელია სამართალი, რომელიც მიმართულია შეუსწავლელი საზოგადოების ან პირთა წრის მიმართ, იყოს სამართლიანი და ეფექტიანი.¹⁴²

რთული შემთხვევების გადაწყვეტის პროცესში ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევა სამართლის ფორმალისტური მიდგომების საპირისპიროდ მისი საზღვრების გაფართოება და ინტერდისციპლინური მეცნიერებების სამართალშემოქმედებით პროცესში აქტიურად შემოტანაა.¹⁴³ რასობრივი სეგრეგაციის გაუქმება და ძველი დოქტრინის („განცალკევებული, მაგრამ თანასწორი“¹⁴⁴) შეცვლა ნათ-

¹³⁵ იქვე, 415.

¹³⁶ Coplan K.S., *Legal Realism, Innate Morality, and Structural Role of the Supreme Court in the U.S. Constitutional Democracy*, Pace Law Faculty Publications, 2011, 182.

¹³⁷ იქვე, 185.

¹³⁸ იქვე, 182, იხ. ციტირება: *Marbury v. Madison*, 5 US 137, 2 L. Ed. 60, 2 L. Ed. 2d 60, (1803).

¹³⁹ იქვე.

¹⁴⁰ Pound R., *The Need of Sociological Jurisprudence*, *Green Bag*, Vol. 19, 1907, 611.

¹⁴¹ იქვე.

¹⁴² Llewellyn K.N., *Some Realism about Realism – Responding to Dean Pound*, *Harvard Law Review*, Vol. 44, No. 8, 1931, 12049.

¹⁴³ Coplan K.S., *Legal Realism, Innate Morality, and Structural Role of the Supreme Court in the U.S. Constitutional Democracy*, Pace Law Faculty Publications, 2011, 191.

¹⁴⁴ გაგოშიძე მ., მუხადგვერდელი ნ., ბრაუნი ტოპუკას საგანმანათლებლო საბჭოს წინააღმდეგ, წიგნში: *რთული შემთხვევები სასამართლო პრაქტიკაში*, ტ. II, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2022, 25.

ლად მიუთითებს სამართალშემოქმედებით პროცესზე ემპირიული სოციალური მეცნიერებების გავლენასა და მნიშვნელობაზე. ხშირად, რთული შემთხვევების გადაწყვეტისას ფაქტობრივი მონაცემებთან ერთად სოციალური და ფსიქოლოგიური კვლევები გადაწყვეტილების დასაბუთებას მეტად საფუძვლიანსა და სიღრმისეულს ხდის.¹⁴⁵ მოსამართლეებიც ადამიანები არიან, მათთვის დამახასიათებელი ცნობიერი თუ არაცნობიერი ინტერესებით, იურიდიული განათლებით, დავის გადაწყვეტის განსხვავებული მეთოდოლოგიითა და უპირატესობებით.¹⁴⁶ მათ მიერ ფსიქოლოგიური კვლევების გამოყენება გადაწყვეტილების არგუმენტაციის გამყარებისას მუდმივად იქნება საფრთხის შემცველი და უცხო, უმეტესად ფსიქოლოგიური კვლევების განსხვავებული მიდგომებიდან გამომდინარე.¹⁴⁷ ფსიქოლოგიური თუ ეკონომიკური კვლევების გამოყენების საფრთხეებისა და გამონვევების მიუხედავად, უგუნური იქნებოდა ამ მექანიზმების უგულბე-ლყოფა. შუძლებელია სამართლებრივად ღირებული გადაწყვეტილებების მიღება ადამიანის ქცევის ანალიზისა და იმ გარემო ფაქტორების კვლევის გარეშე, რომელიც გარკვეულწილად განაპირობებს რთული შემთხვევების ჩამოყალიბებას.¹⁴⁸ სწორედ ფსიქოლოგების მიერ ჩატარებულმა ექსპერიმენტმა ცხადყო რასობრივი სეგრეგაციის მავნე ზეგავლენა ფერადკანიან ბავშვებზე.¹⁴⁹ ადამიანთა ქცევის ანალიზი განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია დავებში ნაფიცი მსაჯულების მონაწილეობით. ემპირიული კვლევა გახდა გადაწყვეტილების საფუძველი სასამართლოსთვის ვალდებულების დანესების ნაწილში, მსაჯულთათვის გაეცნო ინსტრუქცია, რომლის მიხედვითაც, ბრალდებულის მიერ ჩვენებაზე უარი არ უნდა გამხდარიყო მის წინააღმდეგ გადაწყვეტილების გამოტანის საფუძველი.¹⁵⁰ ფსიქოლოგიური კვლევები განსაკუთრებით აქტუალურია არასრულწლოვნებთან დაკავშირებულ საქმეებში. აშშ-ის უმაღლესმა სასამართლომ, ამერიკის ფსიქოლოგთა ასოციაციის (APA) დასკვნის გათვალისწინებით, არ დაუშვა სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი ბავშვის დამნაშავეს თანდასწრებით დაკითხვა სასამართლო პროცესზე.¹⁵¹ ემპირიული კვლევების მიმართ არსებული სკეპტიციზმის მიუხედავად, პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ მსგავსი მონაცემები სასამართლო არგუ-

¹⁴⁵ Rebel M.A., *Judicial Activism and Public Policy*, *Judges Journal*, Vol. 50, No. 1, 2011, 10.

¹⁴⁶ Radin M., *Legal Realism*, *Columbia Law Review*, Vol. 31, No. 5, 1931, 825.

¹⁴⁷ იქვე, 828.

¹⁴⁸ Llewellyn K.N., *Some Realism about Realism – Responding to Dean Pound*, *Harvard Law Review*, Vol. 44, No. 8, 1931, 1249.

¹⁴⁹ *Brown v. Board of Education of Topeka*, 347 U.S. 483 (1954).

¹⁵⁰ *Carter v. Kentucky*, 450 U.S. 288 (1981).

¹⁵¹ *Kentucky v. Stincer*, 482 U.S. 730 (1987).

მენტაციის საფუძველს ამყარებს. სამართლიანი, საზოგადოების საჭიროებებზე მორგებული გადაწყვეტილების მიღების მიზნით მნიშვნელოვანია პოზიტიურსამართლებრივი მიდგომების გარკვეული შეზღუდვებისგან გათავისუფლება და სამართლის საზღვრების გაფართოება¹⁵².

3. პოლიტიკისა და სამართლის ურთიერთმიმართება

სამართალშემოქმედებით პროცესში მუდმივად დგას მოსამართლეების მიერ პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღების რისკი.¹⁵³ პოლიტიკური საკითხების ბუნებას ხშირ შემთხვევაში მოსამართლე განსაზღვრავს მათ განხილვაზე უარის თქმით.¹⁵⁴ შესაბამისად, საკითხები, რომელთა განხილვითაც გადაწყვეტილება პოლიტიკურ შინაარსს იღებს, არ უნდა იყოს სასამართლოს განსჯადი.¹⁵⁵ სამოსამართლო თვითბოჭვის კონტექსტში მნიშვნელოვანია ძალაუფლების გამიჯვნის პრინციპის მოქმედება და მოსაწესრიგებელი საკითხების უფლებამოსილებათა შესაბამისად გადანაწილება. ხანდახან სასამართლოს უწევს, უარი თქვას პოლიტიკური საკითხების გადაწყვეტაზე სწორედ აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლებათა კომპეტენციის იმედად.¹⁵⁶

რეინქუისტის შეფასებით, შემდგომში უკვე პრეცედენტულად მიჩნეული საქმეები მათი განსახილველად დასაშვებობის ეტაპზევე არ უნდა მიეღო სასამართლოს წარმოებაში¹⁵⁷, ან არ მიეჩნია საკონსტიტუციო კონტროლის საკითხად, ვინაიდან არ იკვეთებოდა სახელმწიფოს შესაბამისი სამართლებრივი ქმედება.¹⁵⁸ სკალია, მისთვის ჩვეული ხისტი და პირდაპირი მსჯელობით, მიუთითებდა საკანონმდებლო ორგანოს უფლებამოსილებისა და სამართალშემოქმედების გამიჯვნის აუცილებლობაზე, – მისი მოსაზრებით, დემოკრატიული უმრავლესობით გადასაწყვეტი საკითხების მონესრიგება არ იყო სასამართლოს განსჯადი¹⁵⁹ და შესაბამისად, გმობდა მნიშვნელოვან პრეცედენტებსაც (მაგ., ე.წ. ერთნაირსქე-

¹⁵² Pound R., *The Need of Sociological Jurisprudence*, Green Bag, Vol. 19, 1907, 612.

¹⁵³ Sherain H., Thayer, *Judicial Self-Restraint, and Watergate*, Albany Law Review, Vol. 38, No. 1, 1973, 53.

¹⁵⁴ Mitchel S.R., *Judicial Self-Restraint: Political questions and Malapportionment*, Washington Law Review, Vol. 39, No. 4, 1964, 762.

¹⁵⁵ იქვე.

¹⁵⁶ *Colegrove v. Green*, 328 U.S 549, 557, (1946).

¹⁵⁷ იხ., *Roe v. Wade*, 410 U.S 113 (1973) (Rehnquist, J., dissenting).

¹⁵⁸ *Moose Lodge No. 107 v. Irvis*, 407 U.S. 163 (1972).

¹⁵⁹ ცვარიანი ბ., სამართლის ლეგენდა – ანტონინ სკალია, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N2, 2018, 48.

სიანთა ქორწინების ლეგალიზაციის გადანყვეტილება¹⁶⁰). მსგავსი პრეცედენტების სამართლებრივად მიზანშეწონილობის მიუხედავად, ცხადია, სამართლიანი მართლმსაჯულების მიზნებისათვის მნიშვნელოვანია ძალაუფლების გამიჯვნის პრინციპის საფუძველზე თითოეული შტოს მიერ საკუთარ უფლებამოსილების განხორციელება. მართლმსაჯულების პროცესში მოსამართლეებს უნევთ განმარტება, თუმცა სკალიას არგუმენტაცია ყოველთვის ემყარებოდა ორიგინალიზმს, სასამართლო არგუმენტაციის ტრადიციებსა და გავრცელებულ სოციალურ პრაქტიკას.¹⁶¹ მისი მსჯელობა მიმართული იყო მართლმსაჯულებისა და კანონის შექმნის გამიჯვნისაკენ. ორიგინალისტური მიდგომების საფუძველზე, ზოგადი წესის განმტკიცებით, იგი ზღუდავდა არა მხოლოდ ქვედა ინსტანციებს, არამედ საკუთარ თავსაც.¹⁶² შეზღუდვები მიემართებოდა სამართლისა და პოლიტიკის გამიჯვნას, მისი შეფასებით, უმაღლესი სასამართლოს მიერ განმტკიცებული ზოგადი წესი არ მისცემდა მოსამართლეებს საშუალებას საკუთარი პოლიტიკური შეხედულებების ან სახელმწიფოს ინტერესების მორგებული გადანყვეტილებების მისაღებად.¹⁶³ ტაიერისეული თვითბოჭვა მოიცავდა მოსამართლის ვალდებულებას, არ შეეცვალა კანონმდებლობა, თუ მკაფიოდ არ იკვეთებოდა ნორმის არაკონსტიტუციურობა.¹⁶⁴ სასამართლოებმა უნდა იმუშაონ პოლიტიკური ზენოლისგან თავისუფლად,¹⁶⁵ რათა მათი გადანყვეტილებები ექცეოდეს არა პოლიტიკურ, რამედ სამართლებრივი არგუმენტაციის საზღვებში.

სამართალწარმოებისას პოლიტიკის შექმნის რისკს განაპირობებს რთული შემთხვევები, რომლებიც მოსამართლეს არჩევანის წინაშე აყენებს. ამ დროს გადამწყვეტია სასამართლოს მიერ გადანყვეტილების იმგვარად მიღება, რომ იგი არ გადავიდეს კანონის შექმნის პროცესში და არ აიღოს საკუთარ თავზე საკანონმდებლო ორგანოს პოლიტიკური კონტექსტით გათვალისწინებული ვალდებულება. სამოსამართლო თვითბოჭვის ფარგლებში კანონის შექმნის ფუნქცია, რომელიც დემოკრატიული უმრავლესობით არჩეულ საკანონმდებლო ორგანოს მიემართება, არაა სასამართლოს საქმიანობის საგანი.¹⁶⁶ გადანყვეტილებები

¹⁶⁰ იხ., *Obergefell v. Hodges*, 576 U.S. 644, (2015), (Scalia, J., dissenting).

¹⁶¹ Manning J.F., *Justice Scalia and The Idea of Judicial Restraint*, *Michigan Law Review*, Vol. 115, No. 6, 2017, 749.

¹⁶² Scalia A., *The Rule of Law as a Law of Rules*, *University of Chicago Law Review*, Vol. 56, No. 4, 1989, 1179.

¹⁶³ იქვე.

¹⁶⁴ Luban D., *Justice Homes and the Metaphysics of judicial Restraint*, *Duke Law Journal*, Vol. 44, No. 3, 1994, 453.

¹⁶⁵ იქვე, 495.

¹⁶⁶ Brennan W.J. Jr., *Constitutional Adjudication*, *Notre Dame Lawyer*, Vol. 40, No. 6, 1965, 567.

უნდა იქმნებოდეს სამართლის და არა პოლიტიკით ნაკარნახევი მიზნების შესაბამისად.¹⁶⁷ სწორედ პოლიტიკური დისკრეციის ფარგლებია საკანონმდებლო ორგანოს საქმიანობა და უფლებამოსილება, მიიღოს პოლიტიკურად მოტივირებული კანონები.¹⁶⁸

ორიგინალისტური მიდგომების მიხედვით, აშშ-ის უმაღლესი სასამართლოს მიერ აბორტის უფლების „გამოგონება“¹⁶⁹ და კონსტიტუციით დაცულ სფეროში მოქცევა შლის ზღვარს მართლმსაჯულებასა და პოლიტიკას შორის, რადგან აშშ-ის კონსტიტუციის მე-14 შესწორება არ მოიცავდა აბორტის უფლებას¹⁷⁰ და შესაბამისად, იყო საკანონმდებლო ორგანოს და არა სასამართლოს მონესრიგების საგანი. ერთნაირსქესიანთა ქორწინების უფლების კონსტიტუციურად დაცულ უფლებად აღიარების პრობლემა ნათლად იკვეთება მოსამართლე სკალიას განსხვავებულ აზრში.¹⁷¹ მიუხედავად იმისა, რომ მოცემული პრეცედენტი უდავოდ მნიშვნელოვან პრაქტიკასა და სტატუს კვოს ამკვიდრებს, სადავოა მისი სამართლებრივი საფუძველი. ამ შემთხვევაში ორიგინალისტური მიდგომითა და ძალაუფლების გამიჯვნის თეორიის საფუძველზე ცხადია, რომ საკითხი მეტად პოლიტიკურია და არ უნდა მოქცეულიყო სასამართლოს განსჯის ფარგლებში. როგორც სკალია აღნიშნავს: „თითოეული გადაწყვეტილებით, რომელიც მოურიდებად დაფუძნებულია არა სამართალზე, არამედ ამ სასამართლოს მცირე უმრავლესობის „ლოგიკურ მსჯელობაზე“ – ჩვენ ერთი ნაბიჯით წინ ვინევთ ჩვენი მნიშვნელობის შესხენებისაკენ“¹⁷². ამ შემთხვევაში სასამართლომ გვერდი აურა ჰომოსექსუალთა უფლებების კონსტიტუციურად დაცულ უფლებად განხილვის საკითხს და გადაწყვეტილება მიიღო მხოლოდ გონივრული მიხედულობის შეფარდებით, რამაც მართლმსაჯულება გარკვეულწილად პოლიტიკური დისკრეციის ფარგლებში მოაქცია. მსგავს საკამათო საკითხებში, სადაც პოლიტიკური ელემენტი მეტია, ვიდრე სამართლებრივი, მნიშვნელოვანია სასამართლოს სწორი შეფასება და პოლიტიკის შექმნისგან თავის შეკავების მიზნით სამართლით ნაკარნახევი გადაწყვეტილებების მიღება. ცხადია, სასამართლო არ უნდა გადავიდეს პოლიტიკის შექმნაში, თუმცა რთული შემთხვევების გადაწყვეტისას სამართალ-შემოქმედება ხშირად აუცილებელი ელემენტია.

¹⁶⁷ იქვე.

¹⁶⁸ Scalia A., Rulemaking as Politics, *Administrative Law Review*, Vol 34, 1982, 3.

¹⁶⁹ ცვარიანი ბ., სამართლის ლეგენდა – ანტონინ სკალია, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N2, 2018, 47.

¹⁷⁰ იქვე.

¹⁷¹ *Obergefell v. Hodges*, 576 U.S 644 (2015).

¹⁷² იქვე, 2631 (Scalia, J., dissenting).

4. ინტერპრეტაცია და სამოსამართლო აქტივიზმი რთული შემთხვევების გადაწყვეტის კონტექსტში

სამართალი მნიშვნელობას იძენს ინტერპრეტაციის გზით, ავტორიტეტულ წყაროებში საკუთარი მნიშვნელობის კვლევით.¹⁷³ გადაწყვეტილების მიღება ნორმის ინტერპრეტაციით შესაძლოა ორგვარი მნიშვნელობის იყოს: სასამართლო იკვლევს კანონშემოქმედის ნებას, რომელიც კანონის ფორმირების ეტაპზე არსებობდა; სასამართლო არკვევს, თუ რა მნიშვნელობა შეუძლია მოაქციოს სადავო კანონის ტექსტში.¹⁷⁴ ინტერპრეტაციისგან განსხვავებით, მეტად სარისკოა და გამბედაობას მოითხოვს სამოსამართლო აქტივიზმი, რომლის მნიშვნელობა სამართლებრივ წრეებში ურთიერთსაწინააღმდეგო შინაარსს იძენს.¹⁷⁵ სამოსამართლო აქტივიზმი ვინრო საფეხმავლო გზას ჰგავს, რომლისგან მცირედი გადაცდომა და ზომიერების დარღვევა სასამართლოს საკუთარ დანიშნულებას ამორებს.¹⁷⁶ თუმცა მის გარეშე სამართალშემოქმედებისგან დაცლილი სამართლებრივი სისტემა სხვა რისკების შემცველია.

სამოსამართლო აქტივიზმი, მიუხედავად გამონევეებისა, სამართლიან, არგუმენტირებულ პრაქტიკას აყალიბებს, იკვლევს და ადგენს კანონის იმ მიზნებს, რომლებიც კანონმდებელს შესაძლოა სულაც არ ჰქონოდა ნორმის ფორმირების ეტაპზე, თუმცა კანონი მას მოიაზრებდეს იმპლიციტურად.¹⁷⁷ სამოსამართლო აქტივიზმი გახდა გადაწყვეტილება სკოლებში რასობრივ სეგრეგაციის გაუქმებასთან დაკავშირებით,¹⁷⁸ რომელიც იყო არა მარტო სამართლიანი, არამედ მისი საშუალებით სასამართლომ საკუთარი უფლებამოსილება გააფართოვა და მართლმსაჯულების ახლებური მიდგომა განავითარა.¹⁷⁹ სამოსამართლო აქტივიზმის მეთოდოლოგიით განიმარტა ამერიკის კონსტიტუციის მე-14 შესწორება: არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი კანონმდებლობით სამუშაო საათების ზედა

¹⁷³ Schlag P., On Creativity in Constitutional Interpretation, *Law: Journal of the Higher School of Economics*, Vol. 2014, No. 2, 2014, 143.

¹⁷⁴ Perry M.J., Judicial Activism, *Harvard Journal of Law and Public Policy*, Vol. 7, No. 1, 1984, 70.

¹⁷⁵ Kmiec K.D., The Origin and Current Meaning of Judicial Activism, *California Law Review*, Vol. 92, No. 5, 2004, 1443.

¹⁷⁶ იქვე, 1465, იხ., *Kimel v. Florida Board of Regents*, 528 U.S 62 (2000), 98 (Stevens, J., dissenting).

¹⁷⁷ Perry M.J., Judicial Activism, *Harvard Journal of Law and Public Policy*, Vol. 7, No. 1, 1984, 69.

¹⁷⁸ *Brown v. Board of Education of Topeka*, 347 U.S. 483 (1954).

¹⁷⁹ *Rebell M.A.*, Judicial Activism and Public Policy, *Judges Journal*, Vol. 50, No. 1, 2011, 9.

ზღვრის დანესება და დადგინდა, რომ ეს შეზღუდვა ენინალმდეგებოდა სახელშეკრულებო თავისუფლების იდეას.¹⁸⁰ სამოსამართლო აქტივიზმი შეეხო რელიგიის და აღმსარებლობის თავისუფლებასაც: სასამართლომ განმარტა კონსტიტუციის პირველი შესწორება, ამოვიდა ლოცვის ტექსტის შინაარსიდან და მიუხედავად იმისა, რომ ტექსტში კონკრეტული კონფესია არ იკვეთებოდა, დაადგინა მოსწავლეებისათვის ლოცვის წაკითხვის დავალდებულებით კონსტიტუციით აღიარებული უფლების შელახვა.¹⁸¹

სამოსამართლო აქტივიზმის კრიტიკის მიუხედავად, სინამდვილეში სამართალი არის ის, რაც სასამართლო დარბაზში წყდება.¹⁸² საკანონმდებლო დანაწესები მართლმსაჯულების პროცესში მიმართულებას იძლევიან, ხოლო სასამართლო რთული შემთხვევების გადაწყვეტისას განმარტავს, განავრცობს და საჭიროების შემთხვევაში ქმნის სამართალს. ფორმალისტური მიდგომა და დავის მხოლოდ კანონმდებლის მიზნებიდან ამოსული მსჯელობით გადაწყვეტა ზღუდავს და ჩარჩოებში აქცევს სამართალს. სტატიკური სამართალი კი ვერ ამართლებს განვითარებული საზოგადოების მოთხოვნებს და ფეხს ვერ უწყობს თანამედროვეობას¹⁸³.

V. დასკვნა

სამართალი, სამყაროს მსგავსად, მიზეზშედეგობრივია. სამართლის სოციალური ბუნება მის მუდმივ განვითარებას და თანამედროვე სინამდვილეს მორგებას მოიპოვებს. რთული შემთხვევების სამართლებრივი რეალიზმის კონტექსტში განხილვისას იკვეთება მისი ძირითადი მახასიათებლები. რეალიზმისათვის რთული შემთხვევა პენუმბრულ სივრცეში მოსამართლისათვის შემოქმედებითი თავისუფლების შესაძლებლობას გულისხმობს, ასევე მოიპოვებს პოზიტიური კანონმდებლობის მიერ შემოთავაზებული ნორმის გამოყენებით განპირობებული უსამართლო გადაწყვეტილების თავიდან არიდების საშუალებას. რთულ შემთხვევას აყალიბებს დავის გადაწყვეტის მომწესრიგებელი რამდენიმე საკანონმდებლო დანაწესის თანაარსებობა. სამართლებრივი რეალიზმი რთულ შემ-

¹⁸⁰ *Lochner v. New York*, 198 U.S 45, (1905).

¹⁸¹ *Engel v. Vitale*, 370 U.S 421 (1962), 438.

¹⁸² *Tamanaha Z.B.*, *Understanding Legal Realism*, *Texas Law Review*, Vol. 87, No. 4, 2009, 750.

¹⁸³ *Coplan K.S.*, *Legal Realism, Innate Morality, and Structural Role of the Supreme Court in the U.S. Constitutional Democracy*, *Pace Law Faculty Publications*, 2011, 190.

თხვევებს ასევე მიაკუთვნებს საქმეებს, რომელთა პოზიტიური კანონმდებლობის შესაბამისად გადაწყვეტის შედეგად თანამედროვე სინამდვილესთან შეუსაბამო შედეგი დგება. შესაძლოა ითქვას, რომ რეალისტებისთვის რთული შემთხვევები ბუნდოვან, გაურკვეველ და ორაზროვან კანონმდებლობასთან ასოცირდებოდა.

განვითარების დასაწყისშივე, სამართლებრივი რეალიზმის მთავარ მიზნად ემპირიულ კვლევებზე დამყარებული მართლმსაჯულების განვითარება იქცა. შემთხვევების შეფასების სტანდარტად ინტერდისციპლინური მეცნიერებებისა და თანამედროვე სინამდვილესთან შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღების აუცილებლობა განისაზღვრება. რთული შემთხვევის გადაწყვეტისას რეალისტური მიდგომის ერთ-ერთი ღირებულება სწორედ სამართლის საზღვრების გაფართოება და ფსიქო-სოციალური ფაქტების, ეკონომიკურ ანალიზსა და ემპირიულ მონაცემებზე დამყარებული მართლმსაჯულებაა. მიუხედავად სამართალში არსებული სკეპტიციზმისა, პრაქტიკა ცხადყოფს ინტერდისციპლინური მეცნიერებების მართლმსაჯულების პროცესში გამოყენების მიზანშეწონილობასა და გარდაუვალ აუცილებლობას. რეალიზმის მეთოდოლოგიით რთული შემთხვევების გადაწყვეტის პროცესში მთავარი გამოწვევა სამართალსა და პოლიტიკას შორის არსებული საზღვრის დაცვაა. სასამართლომ უნდა შეინარჩუნოს ოქროს შუალედი და სამოსამართლო აქტივიზმის პროცესში გადაწყვეტილება ჩამოაყალიბოს სამართლებრივი და არა პოლიტიკური კონტექსტით მოტივირებულ მსჯელობაზე. სამართლებრივი სისტემის სრულყოფისაკენ სწრაფვის გარდაუვალი ნაწილია მუდმივი წიდილი სამოსამართლო აქტივიზმისა და სამოსამართლო თვითბოჭვას შორის. სამართალშემოქმედებისას რთული შემთხვევების განხილვის პროცესში მკრთალი გამმიჯნავი საზღვრები ხშირად იშლება და სასამართლო ქმნის პოლიტიკას (რაც, თავის მხრივ, განპირობებულია საკანონმდებლო ორგანოთა არაეფექტიანი საქმიანობით). ზემოაღნიშნულის მიუხედავად, სამოსამართლო აქტივიზმის გზით სამართალშემოქმედების გარეშე სამართალი მხოლოდ მშრალი ენობრივი ფორმებით გამოხატული ქცევის წესების ერთიანობა იქნებოდა, მყიფე პოზიტივისტური მიდგომა კი ღირებულებებისგან დაცლილი სისტემის საფრთხეს ქმნის.

სამართლებრივი რეალიზმი, ტრადიციული მიდგომების საპირისპიროდ, სამართალს ღია სივრცედ განიხილავს და არ ზღუდავს მას პრეცედენტებისა თუ ნორმების სავალდებულო ძალით. რთული შემთხვევების გადაწყვეტისას სამართალთან მჭიდროდ დაკავშირებულ მეცნიერებებს იყენებს და სამოსამართლო აქტივიზმის საფუძველზე ქმნის პრაქტიკულ, თანამედროვე სამართლებრივ სინამდვილესთან შესაბამის ადამიანურ ღირებულებებზე ორიენტირებულ პრეცედენტებს.

გამოყენებული სამეცნიერო ლიტერატურა

- აფონასინი ე., დიდიკინი ა., სამართლის ფილოსოფია, თ. სეხნიაშვილის, თ. ზარქუას, თ. მამულაშვილის, ლ. გიორგაძის და ლ. გიორგაძის, თარგმანი, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2017 [aponasini e., didik'ini a., samartlis pilosopia, t. sekhniashvilis, t. zarkuas, t. mamulashvilis, l. giorgadzis da l. giorgadzis, targmani, d. gegenavas redakt'orbit, tbilisi, 2017]
- გაგოშიძე მ., მუხადგვერდელი ნ., ბრაუნი ტოპეკას საგანმანათლებლო საბჭოს წინააღმდეგ, რთული შემთხვევები სასამართლო პრაქტიკაში, ტ. II, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2022 [gagoshidze m., mukhadgverdeli n., brauni t'op'ek'as saganmanatleblo sabch'os ts'inaaghmdag, rtuli shemtvevebi sasamartlo p'rakt'ik'ashi, t. II, d. gegenavas redakt'orbit, tbilisi, 2022]
- გეგენავა დ., კამიუ „უცხო“, სამართალი და მორალი გემოვნებით, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N2, 2018 [gegenava d., k'amiu „utskho“, samartali da morali gemovnebit, zhurn. „samartlis metodebi“, N2, 2018]
- ერლიხი ო., სამართლის სოციოლოგია, ლ. ბრეგვაძის თარგმანი, „სამართლის ჟურნალი“, N2, 2021 [erlikhi o., samartlis sotsiologia, l. bregvadzis targmani, „samartlis zhurnali“, N2, 2021]
- ცვარიანი ბ., სამართლის ლეგენდა – ანტონინ სკალია, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N2, 2018 [tsvariani b., samartlis legenda - ant'onin sk'alia, zhurn. „samartlis metodebi“, N2, 2018]
- ჭეიშვილი ი., „პენუმბრის“ მნიშვნელობა სამართალში და მისი შინაარსობრივი ევოლუცია ჰარტამდე, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N2, 2018 [ch'eishvili i., „p'enumbris“ mnishvneloba samartalshi da misi shinaarsobrivi evolutsia hart'amde, zhurn. „samartlis metodebi“, N2, 2018]
- Altman A., Legal Realism, Critical Legal Studies, and Dworkin, Philosophy and Public Affairs, Vol. 15, No. 3. 1986
- Beatty A.S., On Legal Realism-Some Basic Ideas of Jerome Frank, Alabama Law Review, Vol. 11, No. 2, 1959
- Brennan W.J. Jr., Constitutional Adjudication, Notre Dame Lawyer, Vol. 40, No. 6, 1965
- Burrus B.R., American Legal Realism, Howard Law Journal, Vol. 8, No. 1, 1962
- Cardozo B.N., Growth of the Law, Yale University Press, 1924
- Cardozo B. N., The Nature of the Judicial Process, Yale University Press, 1921
- Charles P. L. Jr., Future Constitutional Opinions of Mr. Justice Cardozo, Cornell Law Review, Vol. 17, No. 4, 1932
- Coplan K.S., Legal Realism, Innate Morality, and the Structural Role of the Supreme Court in the U.S. Constitutional Democracy, Tulane Law Review, Vol. 86, No. 1, 2011
- Cox A., Chief Justice Earl Warren, Harvard Law Review, Vol. 83, No. 1, 1969
- Dagan H., Normative Jurisprudence and Legal Realism, University of Toronto Law Journal, Vol. 63, No. 3, 2014

- Dagan H., The Real Legacy of American Legal Realism, *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 38, No. 1, 2018
- Dworkin R., Hard Cases, *Harvard Law Review*, Vol. 88, No. 6. 1975
- Frank J., *Law and the Modern Mind*, New York, 1930
- Frank J., Words and Music: Some Remarks on Statutory Interpretation, *Columbia Law Review*, Vol. 47, No. 8, 1947
- Gardner J.A., The Sociological Jurisprudence of Roscoe Pound (Part 1), *Villanova Law Review*, Vol. 7, No 1, 1961
- Greely H.T., A Footnote to “Penumbra” in *Griswold V. Connecticut*, *Constitutional Commentary*, Vol. 6, No. 2, 1989
- Henly B., Penumbra: The Roots of a Legal Metaphor, *Hastings Constitutional Law Quarterly*, Vol. 15, No. 1, 1987
- Holmes O.W. Jr., The Autocrat of the Breakfast-Table, Vol. 2114, 1883
- Holmes O.W. Jr, The Path of the Law, *Harvard Law Review*, Vol. 10, No. 8, 1897
- Horvath B., Between Legal Realism and Idealism, *Northwestern University Law Review*, Vol. 48, No. 6, 1953-1954
- Hutchenson H. J., Judgement Intuitive the Function of the Hunch in Judicial Decision, Vol. 14, No. 3, 1929
- Kellogg F.R., Holmes, Common Law Theory, and Judicial Restraint, *The John Marshall Law Review* Vol. 36, No. 2, 2003
- Kennedy W.B., A Review of Legal Realism, *Fordham Law Review*, Vol. 9, No. 3, 1940
- Kmiec K.D., The Origin and Current Meaning of Judicial Activism, *California Law Review*, Vol. 92, No. 5, 2004
- Leiter B., Legal Indeterminacy, *Legal Theory*, Vol. 1, No. 4, 1995
- Leiter B., Legal Realism and Legal Doctrine, *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 163, No. 7, 2015
- Leiter B., Rethinking Legal Realism: Toward a Naturalized Jurisprudence, *Texas Law Review*, Vol. 76, No. 2, 1997
- Llewellyn K.N., *Jurisprudence Realism in Theory and Practice*, New York, 2008
- Llewellyn K.N., Remarks on the Theory of Appellate Decisions and the Rules or Canons about How Statutes are to be Constructed, *Vanderbilt Law Review*, Vol. 3, 1950
- Llewellyn K.N., Some Realism about Realism – Responding to Dean Pound, *Harvard Law Review*, Vol. 44, No. 8
- Luban D., Justice Homes and the Metaphysics of judicial Restraint, *Duke Law Journal*, Vol. 44, No. 3, 1994
- Manning J.F., Justice Scalia and The Idea of Judicial Restraint, *Michigan Law Review*, Vol. 115, No. 6, 2017
- Mitchel S.R., Judicial Self-Restraint: Political questions and Malapportionment, *Washington Law Review*, Vol. 39, No. 4, 1964

- Perry M.J., Judicial Activism, *Harvard Journal of Law and Public Policy*, Vol. 7, No. 1, 1984
- Posner R.A., Legal Formalism, Legal Realism, and the Interpretation of Statutes and the Constitution, *Case Western Reserve Law Review*, Vol. 37. No. 2, 1986
- Posner R.A., Realism about Judges, *Northwestern University Law Review*, Vol. 105, No. 2, 2011
- Pound R., Mechanical Jurisprudence, *Columbia Law Review*, Vol. 8, No. 8, 1908
- Pound R., The Lawyer as a Social Engineer, *Journal of Public Law*, Vol. 3, No. 2, 1954
- Pound R., The Need of Sociological Jurisprudence, *Green bag*, Vol. 19, 1907
- Radin M., Legal Realism, *Columbia Law Review*, Vol. 31, No. 5, 1931
- Rebell M.A., Judicial Activism and Public Policy, *Judges Journal*, Vol. 50, No. 1, 2011
- Rumble E. W. Jr., Legal Realism, Sociological Jurisprudence and Mr. Justice Holmes, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 26, No. 4, 1965
- Savarese R.J., American Legal Realism, *Houston Law Review*, Vol. 3, No. 2, 1965
- Scalia A., Rulemaking as Politics, *Administrative Law Review*, Vol 34, 1982
- Scalia A., The Rule of Law as a Law of Rules, *University of Chicago Law Review*, Vol. 56, No. 4, 1989
- Schlag P., On Creativity in Constitutional Interpretation, *Law: Journal of the Higher School of Economics*, Vol. 2014, No. 2, 2014
- Schauer F., Easy Cases, *Southern California Law Review*, Vol. 58, No. 2, 1985
- Schauer F., Legal Realism Untamed, *Texas Law Review*, Vol. 91, No. 4, 2013
- Sherain H., Thayer, Judicial Self-Restraint, and Watergate, *Albany Law Review*, Vol. 38, No. 1, 1973
- Stone H.F., Mr. Justice Cardozo, *Columbia Law Review*, Vol. 39, No. 1, 1939
- Tamanaha B.Z., Understanding Legal Realism, *Texas Law Review*, Vol. 87, No. 4, 2009
- Ursin E., Holmes, Cardozo, and the Legal Realists: Early Incarnations of Legal Pragmatism and Enterprise Liability, *San Diego Law Review*, Vol. 50, No. 3, 2013
- White G.E., Earl Warren as Jurist, *Virginia Law Review*, Vol. 67, No. 3, 1981
- Wilkins D.B., Legal Realism for Lawyers, *Harvard Law Review*, Vol. 104, No. 2, 1990
- Zygmunt T.J.G., An Intuitive Approach to Hard Cases, *Utrecht Law Review*, Vol. 16, No. 1, 2020

Nino Mukhadgverdeli*

RESOLVING HARD CASES AND AMERICAN LEGAL REALISM

Abstract

Law's inherent ambiguity and indeterminacy generate complex cases that require balancing legal values with empirical evidence. Legal realism expands law's formal boundaries through creative interpretation that aligns with contemporary reality. While acknowledging written norms, this approach recognizes that law fundamentally governs human relationships and should not prioritize positive law over human welfare.

Given law's social control function, it must reflect current social realities. Legal realist methodology incorporates empirical data and contemporary practices specific to the decision's temporal and spatial context. In resolving hard cases, judges can supplement positive law and precedent with interdisciplinary insights, particularly from behavioral sciences. This integration of psychological, sociological, and economic research becomes especially crucial in cases involving discrimination or minors.

The Georgian legal system increasingly recognizes the necessity of such non-traditional approaches, as demonstrated by the growing incorporation of interdisciplinary scientific findings in judicial reasoning

Keywords: Hard Cases, Legal Realism, Legal Ambiguity, Social Reality, Judicial Self-Restraint.

* Assistant, PhD Candidate at Sulkhan-Saba Orbeliani University, n.mukhadgverdeli@sabauni.edu.ge <https://orcid.org/0009-0004-7712-5124>